

dr hab. Mikołaj Rykowski
Katedra Teorii Muzyki
Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego
w Poznaniu

Recenzja głównego osiągnięcia i dorobku dr Ewy Wójtowicz

1. Sylwetka Habilitantki

Dr Ewa Wójtowicz jest zatrudniona w Katedrze Teorii i Interpretacji Dzieł Muzycznego na Wydziale Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie. W 2006 roku uzyskała stopień doktora sztuki muzycznej na podstawie rozprawy *Twórczości symfoniczna Michała Rogowskiego: od genezy do recepcji* (napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Zofii Helman). Z przedstawionego autoreferatu wyłania się obraz Habilitantki, która umiejętnie i w sposób harmonijny łączy działalność naukową, dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską. Jest autorką wielu artykułów publikowanych w czasopiśmie i monografiach naukowych. Mimo pewnej różnorodności, można tu wszelako zauważyć konsekwencję zainteresowań: jest to zatem muzyka polska zapoczątkowana badaniami nad twórczością Michała Rogowskiego, a której zwieńczeniem (na obecnym etapie) jest proponowana rozprawa na temat kwartetu smyczkowego w twórczości kompozytorów krakowskich. Wizerunek pełnej inwencji teoretyczki dopełniony jest wieloma wystąpieniami na konferencjach krajowych i międzynarodowych (warto z uznaniem przyjąć także bliską współpracę z Wielkanocnym Festiwalem Ludwiga van Beethovena). W zakresie pracy dydaktycznej Habilitantka jawi się jako pedagog bardzo zaangażowany i otwarty, dostrzegający w pracy w krakowskiej Akademii „wyzwania i możliwości”. Jak sama zauważa, źródłem cennych doświadczeń jest praca indywidualna – dr Wójtowicz wypromowała sześciu teoretyków na poziomie licencjata oraz trzech na poziomie magistra. Wyjątkowe zaangażowanie zostało zauważone przez Minister Joannę Kluzik-Rostkowską, która w 2014 roku przyznała dr Ewie Wójtowicz Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Warto także zauważyć, Habilitantka oprócz bogatej działalności naukowej pielęgnuje żywy kontakt z muzyką jako członkini Krakowskiego Chóru Kameralnego. Spełnia w ten sposób maksymę prof. Mieczysława Tomaszewskiego (cytowaną w autoreferacie) o tym, że idealny interpretator muzyki to „uczony i artysta zarazem, technolog i humanista w jednej osobie”.

2. Główne osiągnięcie naukowe

Jako osiągnięcie w postępowaniu habilitacyjnym przedłożono monografię *Oblicza kwartetu smyczkowego w twórczości kompozytorów krakowskich. Barbara Buczek, Zbigniew Bujarski, Krzysztof Meyer, Krystyna Moszumańska-Nazar, Krzysztof Penderecki, Marek Stachowski* (Kraków 2021). Działalność wybitnych kompozytorów związanych z krakowską uczelnią nieuchronnie prowokuje – co zupełnie zrozumiałe – do postawienia pytania o zaistnienie kręgu ideowego czy też wspólnej grupy intelektualnej, określanej zazwyczaj mianem szkoły. Wydaje się, że tego rodzaju rozważania – pokusie ich prowadzenia ulega się w wielu innych środowiskach – zazwyczaj obarczone są pewnym ryzykiem dostosowywania rzeczywistości w celu udowodnienia z góry przyjętej tezy. Autorka jest świadoma złożoności owej problematyki, gdy pisze, że: *Pojęcie szkoły jako pewnej formacji intelektualnej czy ideowo-artystycznej, jako grupy twórców pozostających w kręgu tych samych oddziaływań czy związanych z jakąś wybitną osobistością, w odniesieniu do grupy krakowskich twórców rodzi pewne wątpliwości* (*Oblicza...,* s. 14) . Dlatego też w rozprawie zastosowano w pełni uzasadnione określenie „kompozytorzy krakowscy”. Znacznie trudniejszym jednak było dokonanie – koniecznego wobec obszerności materiału – wyboru utworów do analizy. Przeprowadzoną w tym zakresie selekcję należy uznać za w pełni miarodajną, bo dającą w istocie obraz praktyki muzycznej miasta, które – jak zauważył cytowany przez Autorkę Stefan Kisielewski – na początku lat sześćdziesiątych XX wieku zadziwiało „symbiozą między tradycją a najśmielszymi ekstrawagancjami moderny”. Można zatem wśród wybranych utworów znaleźć dzieła bardziej tradycyjne, jak i nowatorskie (I kwartet Krzysztofa Pendereckiego).

W pierwszej części rozprawy, w której kwartet ukazany jest w perspektywie genologicznej w szerokiej perspektywie repertuarowej i czasowej, omówiono muzyczne aspekty tej formacji (np. idiom brzmieniowy, faktura). W tym kontekście, być może można

by rozważyć wzbogacenie perspektywy genologicznej o praktykę komponowania *quatour concertante* (Giovanni Giuseppe Cambini, 1746-1825) – był to bowiem ważny etap na drodze do ukonstytuowania się dojrzałej Haydnowskiej kameralistyki kwartetowej. W części genologicznej szczególnie interesujące są omówienia kwartetu w perspektywie, komunikacyjnej, kulturotwórczej, humanistycznej i symbolicznej. Zaś opis immanentnych dla gatunku: idei rozmowy czy kategorii wyrazowych, tzw. „kwartetowych tonów”, np. intymności i subiektywizmu powinno się uznać za lekturę niemalże obowiązkową dla każdego, kto podejmuje się analizowania, ale i wykonywania tego rodzaju utworów. Przedstawione w tej części interpretacje wynikają z przyjętej orientacji metodologicznej, u której źródła odnajdujemy konstatację prof. Mieczysława Tomaszewskiego o tym, że problematyka gatunku została przez akademicką teorię muzyki „zmarginalizowana, niemal zgubiona [...] – pochłonięta przez naukę muzycznych form”.

Przedstawiona w tej części „przestrzeń genologiczna” (za m.in. Stanisławem Balbusem) stała się doskonałym „szkiełkiem i okiem” zastosowanym w części drugiej. Po pierwsze okazuje się, że w istocie kwartety pisane w II połowie XX wieku, mimo całej swej różnorodności wykazują pewne powiązania z tradycją gatunku. Po drugie zaś, tak pomyślana teoretyczna interpretacja kompozycji artystów krakowskich umożliwia dostrzeżenie ewolucji ideowo-estetycznej, przebiegającej najogólniej rzecz ujmując od fascynacji awangardą, poprzez fazę niezgody na jej prymat, ku powrotowi do klasycznych środków wyrazu tak z zakresu muzyki absolutnej (melodia, reprzyzowość formy, etc.) jak i programowej (ewokowanie nastroju religijnego, symbol domu, refleksje filozoficzne nad przemijaniem). Można by nawet zaryzykować tezę, że owa ewolucja oznacza – w pewnym sensie – powrót do korzeni gatunku. Tę tezę trzeba jednak odrzucić wobec końcowych akapitów rozprawy, w których Habilitantka podejmuje temat obecności kwartetu w twórczości kompozytorów najmłodszych generacji. Z dokonanego tu rekonesansu wyłania się niemal prawidłowość, oznaczająca niechęć młodych twórców do klasycznie pojmowanego gatunku kwartetu smyczkowego. Być może omawiana rozprawa dokumentuje ostatni rozdział rozwoju tej formacji (w historii), której mglista przyszłość to nieuchronne połączenia z innymi mediami czy rozmycie swej istoty w nowych postmodernistycznych kontekstach.

W kontekście myśli prof. Mieczysława Tomaszewski o tym, że problematyka gatunku jest w akademickiej teorii muzyki zawłaszczona przez naukę form muzycznych – przedkładana rozprawa posiada jeszcze jeden, niezaprzeczalny walor. Otóż Autorka dowiodła, że o muzyce kameralnej – w swej istocie niesemantycznej (rzecz jasna za wyjątkiem dzieł wyposażonych w treści przez kompozytorów) – można pisać ciekawie, barwnie i literacko atrakcyjnie. Bardzo dobrym zabiegiem są krótkie interpodsumowania analiz twórczości kwartetowej umieszczane na koniec poszczególnych rozdziałów (dodatkowa wartość pracy to obszerna bibliografia usystematyzowana tematycznie).

Podsumowując, wartość przedkładanej rozprawy, jak i udokumentowanego dorobku naukowego, zarówno pod względem teoretycznym, metodologicznym i historycznym w pełni uzasadnia nadanie Ewie Wójtowicz stopnia doktora habilitowanego.

PROREKTOR
ds. projektów badawczych,
promocji i ewaluacji uczelni

dr hab. Mikołaj Rykowski